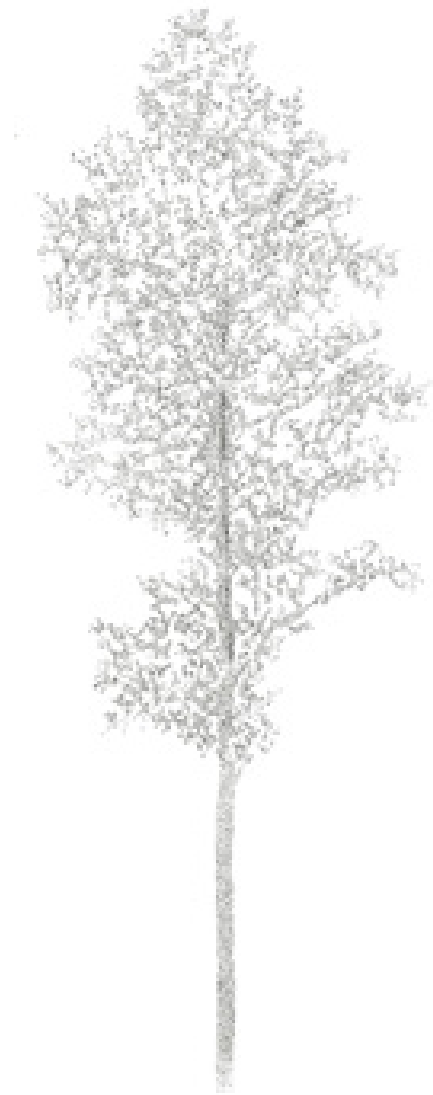

BYLANDSKAPETS HISTORIA

Naturstig till landskapets historia i Elfvik

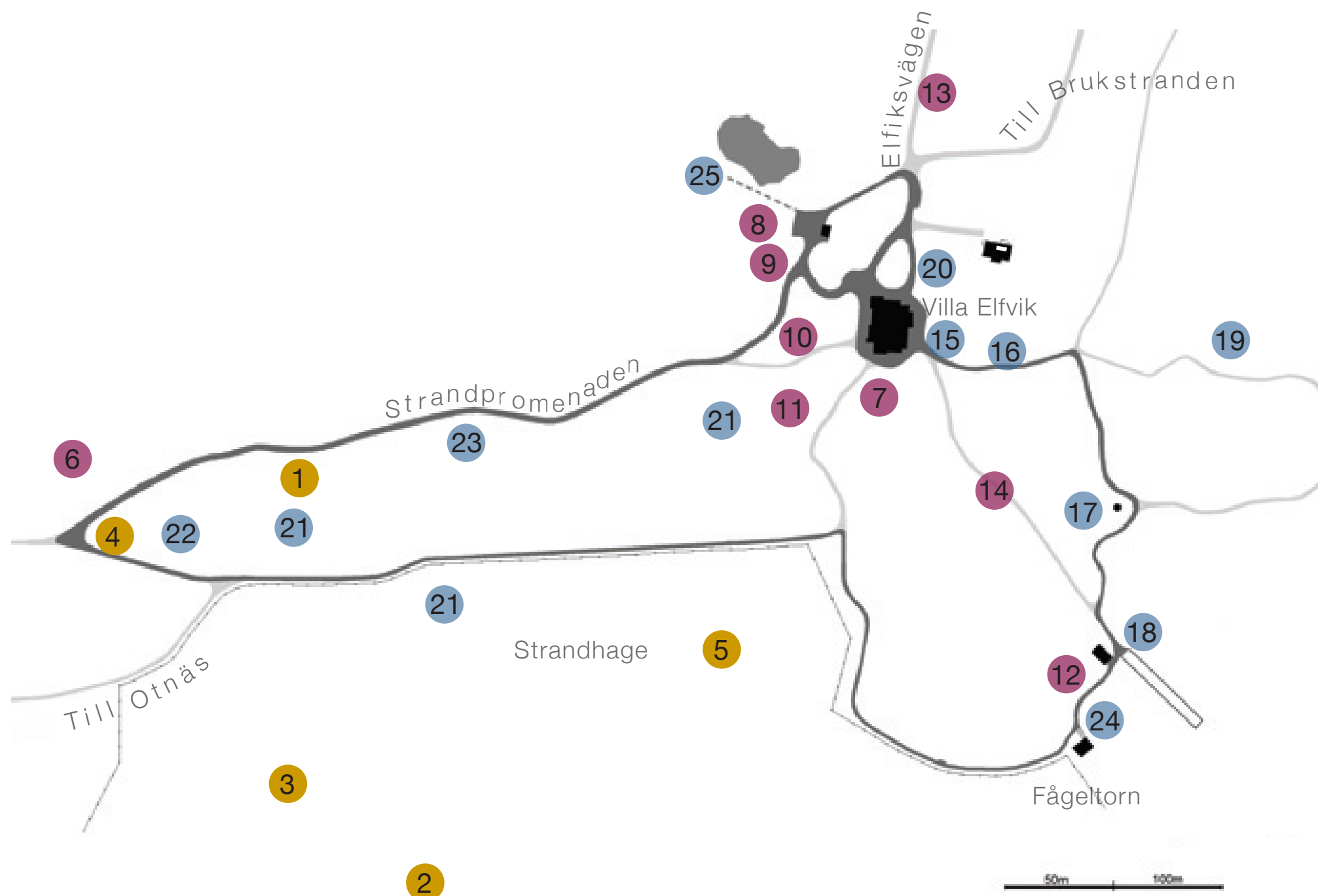
Text och bilder: Rosa Honkanen

Esbo stad 2012

Naturens hus Villa Elfvik

www.espoo.fi/villaelfvik

SÅ HÄR VANDRAR DU STIGEN

Du kan bekanta dig med områdets historia från 1300-talet till idag under en och samma rundvandring eller välja en av de tre epokerna. Det är värt att läsa den här foldern före starten. Då hänger du bättre med i områdets händelserika historia.

Några numren på kartan finns på skyltar i terrängen. Hela naturstigen är ca 1,3 km lång. Det kan vara lämpligt att reservera ca två timmar för vandringen.

De tre epokerna visas med olika färger. Rubriken för de numrerade objekten visas i samma färg som numret.

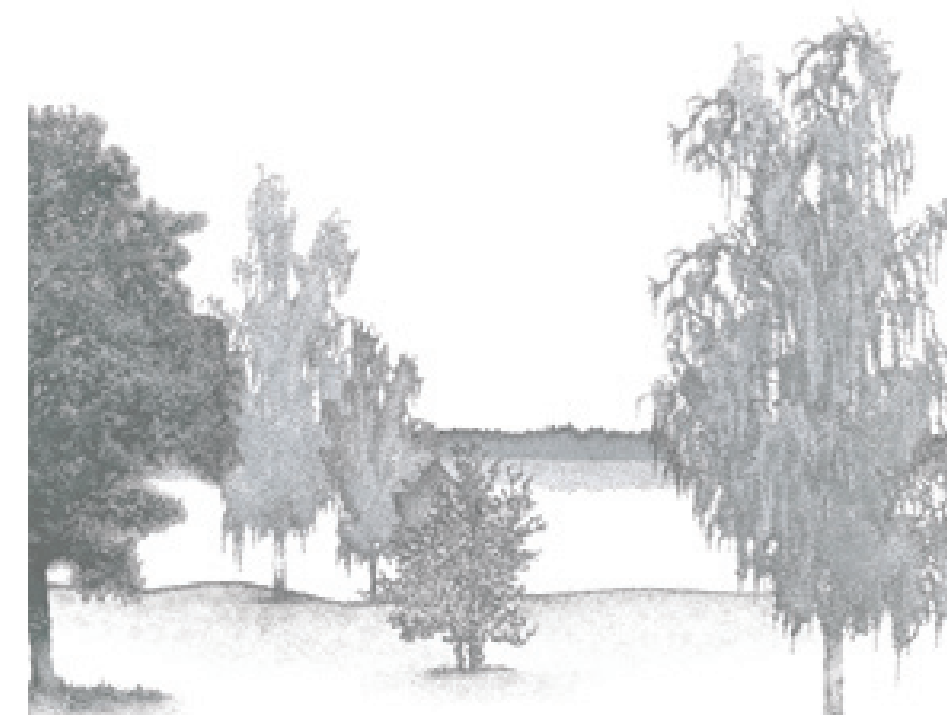
epok	sida
DEN MEDELTIDA BYN BREDVIK	5-7
FRÅN AUGMENT TILL HEMMAN	8-10
VILLA ELFVIK	11-15

NATURSTIGEN BYLANDSKAPETS HISTORIA

Naturstigen Bylandskapets historia är en vandring genom sju sekler i Villa Elfviks omgivning. Under denna tid har området fått bosättning och landskapet har bebyggts och hävdats. Området har nu en egen lokal kulturhistoria.

Till kulturhistorian hör både enskilda byggnader och vidare landskap som berättar oss något om gångna tider. Man kan känna historiens vingslag i de byggnader som används än idag och i rester av boende, liv och hävd i landskapet.

Omgivningen kring Villa Elfvik har förändrats från en medeltida by till ett naturskyddsområde intill stadens centrum. Landskapet förändras ständigt under människans och naturens påverkan, men det bevarar också minnet av sin historia.

19 På 1900-talet hade man fri utsikt över havet från Villa Elfviks salong.

DEN MEDELTIDA BYN BREDVIK

1380-1600

DEN MEDELTIDA BYN BREDVIK

Bredvik grundades i slutet av 1300-talet av svenska inflyttare på den finska byn Haapalahtis (sedermera Hoplax) utmark. Området hörde då till Helsinges socken. Enligt jordeboken år 1540 hade Bredvik två hemman. **Bytomten (1)** låg cirka 200 meter väster om Villa Elfvik.

Läget var typiskt för en medeltida kustby. Strandängarna användes som betesmark och från bytomten hade man **utsikt över havet**. Bytomten med omgivning är ett "område med värdefullt bylandskap" enligt generalplanen för södra Esbo. Det finns fog för den beteckningen. Dagens vy över åkrarna mot havet är inte olik den som öppnade sig över femhundra år sedan.

3 De **tegdikade åkrarna (3)** är troligen också från medeltiden, tegskiftet infördes i Finland av kronan på 1200–1500-talet. I Bredvik hade man säkert liksom

på annat håll odlingsväxter som var lämpliga för tegbruket, troligen korn och ängskavel. Nära bytomten förekom sveder som fälldes innan solskiftet spred sig i södra Finland.

4 **Strandängen (4,5)** är idag en sällsynt och värdefull typ av hävdat landskap. Ängarna vid Villa Bredvik stammar från den första bosättningen och hör idag till Bredvikens naturskyddsområde. Ängen hävdas på traditionellt vis med **slåtter (4)** och **bete (5)**. Det är viktigt för naturen att hålla växtligheten nere: de gamla jordbrukslandskapen är säregna ekosystem och viktig livsmiljö för många arter. Dessa naturrikedomar skulle försvinna om ängarna tilläts växa igen.

1

FRÅN AUGMENT TILL HEMMAN

1682 - 1904

Bredvik brändes ner under 25-årskriget mot Ryssland 1577, men återuppbyggdes i slutet av seklet. Enligt jordeboken 1635 hörde hemmanen till Alberga gård. Byns område brukades då endast för hö och den låg öde till början av 1700-talet.

Bredviks by övergick i kronans ägo år 1682. Byn upptogs som augment till Kilo gård och de två hemmanen blev torp under Kilo gård.

FRÅN AUGMENT TILL HEMMAN

År 1809 blev Bredvik ett självständigt hemman med tre torp. På den tiden började hemmanet odla potatis som hade kommit till Finland på 1720-talet. På kartan kallades en del av dess åkrar nämligen “**päronland**”. På en del håll i Sverige-Finland kallades potatis så för att den såg ut som päron. I finskan kallades potatis också maaomena (jordäpple).

- Senare på 1800-talet bröts hemmanet ut från Kilo gård och det byggdes en ny **huvudbyggnad** (7). Det nya huset var beläget på den plats där Villa Elfvik ligger idag. Till gården hörde också **ladugård och stall** (8), **vagnslider och lider** (9), **drängstuga** (10) och **bastu** (11). Vid stranden fanns ett **båtskjul** (12), men det nuvarande skjulet på samma plats är nyare. Ladugårdens stenfot och logbro är det enda som finns kvar vid gårdsplanen.
- Elfviksvägen** (13) följer den ursprungliga vägen till Bredviks gård. Den tog man mot både Helsingfors och Alberga. **Stigen till båtstranden** (14) är också gammal.

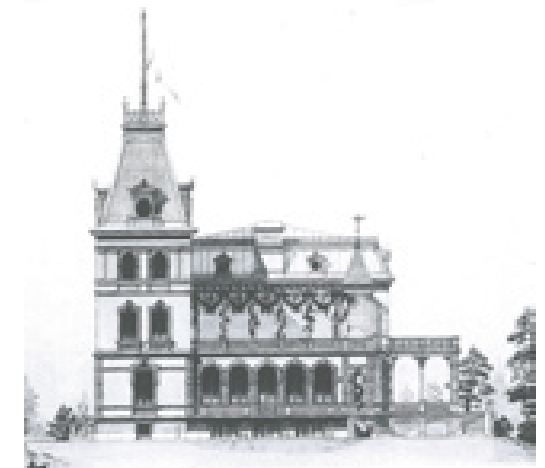
Vid Bruksstranden grundades en tegelfabrik på 1700-talet. Teglet skeppades huvudsakligen till Sveaborg som byggdes på den tiden. En stor del av skogen i trakten hade avverkats för tegelbrukets behov, landskapet var öppet och utsikten var helt annorlunda än idag.

VILLA ELFVIK

1904-1974

Friherre Emil Standertskjöld köpte Bredviks enskilda hemman med 187 hektar mark på 1880-talet. Platsen fick namnet Elfvik, troligen efter hans fru Elvira.

- A Han beställde ritningar på en sommarvilla av arkitekt Waldemar Aspelin. Ritningarna från 1897 visar en trävilla i fyra våningar med influenser från den tidens franska stil.

A Bild: Villa Elfviks historik

VILLA ELFVIK

Emil dog emellertid år 1900 och Elvira beställde nya ritningar på ett litet anspråkslösare hus av arkitekt Mauritz Gripenberg.

15 Det gamla huset revs och på samma plats byggdes **Villa Elfvik** som blev färdig år 1904.

16 **Parken (16)**, **lusthuset (17)** samt **ångbåtsbryggan och båtskjulen (18)** var också ritade av arkitekt Gripenberg. Parken mellan villan och stranden var

18 en öppen gräsmatta där det bland annat växte vintergröna och parkgröe och några stora parkträd såsom parklindar. Från salongen, ateljén i övre våningen och parken hade man god **utsikt**

19 **över havsviken (19)**. På gården byggdes också

20 **en lekstuga (20)** för de två döttrarna.

21 Kring den gamla bytomten anlades **växthus (21)**

22 **och trädgård (22)**. Växthusens granitsockel står fortfarande kvar. Trädgårdsodlingen i större skala fortsatte till 1920-talet så länge man hade en anställd trädgårdsmästare. En del såldes t.o.m. på torget.

På grund av landhöjningen och övergödningen har vassen spärrat av bryggan, men ännu år 1907 lade ångbåten till där.

Till Helsingfors tog man landsvägen via Alberga och Sockenbacka och 1908 byggdes järnvägsstationen i Alberga. **Vägen fram**, som fanns redan under hemmanets tid (13), körde man med häst och vagn. Vägen fick namn efter den nya villan, Elfviksvägen. **Kanonvägen (23)** byggdes under första världskriget. Idag ingår den i Strandpromenaden längs kusten i Esbo.

13 Ett särdrag för Bredvik är de många konstnärsvillorna, till vilka också Villa Elfvik hör. Andra konstnärsvillor byggdes av bl.a. Akseli Gallen-Kallela, Joel Rundt och Ville Vallgren. Gallen-Kallelas villa **Tarvaspää**, som byggdes på Linudden 1913, syns från fågeltornet när man tittar mot motorvägen i nordost.

24 Skylten om maren (den upplandade ängen) vid spången längs skogsbrynet mot strandhagen har **1934 års karta** som bakgrundsbild.

På Villa Elfviks mark högg man granit 1910 till 1960. Graniten i Bredvik användes vid byggandet av de växande stadsområdena och befästningsverken från första världskriget. I Villa Elfvik användes den lokala graniten för loggian, **lusthusets (17)** sockel och granitbordet i **trädgården (16)**. Naturen har tagit över i stenbrotten som har blivit **dammar (25)**.

FRÅN RIVNINGSHOT TILL NATURENS HUS

Genom tesatmente tillföll Villa Elfvik Svenska litteratursällskapet 1974. Statens byggnadsstyrelse köpte fastigheten 1981. Villan var i dåligt skick.

Den nya ägaren planerade att utvida tekniska högskolan i Otnäs till området och ville riva huset, men det gav inte byggnadsnämnden i Espo lov till.

Staten sålde villan och 2500 m² tomtmark till Esbo stad 1985 för 200 000 mark. Följande år budgeterade staden medel för en renovering av huset till ett naturpedagogiskt centrum. Efter en omfattande ombyggnad startade naturskolan i Villa Elfvik 1991 och villan öppnades för allmänheten följande år.

Idag hör Villa Elfvik till stads miljöcentral. De kringliggande områdena ägs av statens fastighetsbolag Senatsfastigheter och av statens forststyrelse, som förvaltar Bredvikens naturskyddsområde.